

СТАНОВИЩЕ

на проф. Павел Герджиков

за дисертационния труд на Дима Янкова Димитрова

„Българското оперно творчество и литературната класика.

„Антигона 43“ от Л.Пипков, „Зографът Захарий“ от М.

Големинов и „Майстори“ на П.Хаджиев

Дисертацията е за придобиване на образователната и научна
степен ДОКТОР

Научна специалност: Музикознание и Муз.изкуство

Професионално направление: 8.3 Муз. и танцово изкуство

Специалност: Музикално-сценична режисура

Като човек изпял, изиграл и записал най-много българска оперна, кантатно-ораториална и вокална камерна музика, приех с готовност поканата на Дима Димитрова да бъде консултант, сиреч научен ръководител на дисертационния ѝ труд, посветен, общо казано, на българското оперно творчество.

Разрешавам си малка историческа справка: През 18 и 19 век много страни преминаха през „златния век“ на националните оперни школи. За времето на своето съществуване като самостоятелно изкуство операта даде на света Моцарт и Мусоргски, Вагнер и Прокофиев, Верди и Сметана, Росини и Чайковски и много други. Променяха се естетическите принципи, творческите методи, разгаряха се остри борби около това или онова направление. Операта преживяваше кризи и възход, но жънеше нови и нови успехи. На фона на този бурен прогрес на музикално-сценичното изкуство, когато операта играеше роля на катализатор в процеса на зараждането на нови стилове и жанрове, още по-потискащо и печално се очертава историческото изоставане на нашата музикална култура, която закъсня с цели векове. Причините са обективни и известни. Въпреки това, България успя за сравнително кратък исторически период да създаде високостойностна музикална култура, в частност оперно творчество, чиито образци успешно мерят ръст с чуждестранните музикално-сценични произведения. Според мене, българското музикознание недостатъчно се занимава с този въпрос. Пиша тези редове, за да подчертая още в началото на становището, че не само начинът, по който е разработена темата на дисертацията, но и нейният избор имат приносен характер. И още едно уточнение: във връзка с избора на темата, когато употребявам думата

класика, не винаги мисля, че става дума за нещо писано или създадено отдавна или много отдавна. В много случаи изхождам от едно от основните значения на латинската дума *classicus* – първокласен, образцов. В противен случай изразът „съвременна класика“ би звучал като оксиморон.

Дима Димитрова е възпитаничка на Вокалния факултет на НМА „проф. Панчо Владигеров“, който завършва като БАКАЛАВЪР през 2011 г. в класа на проф. Илка Попова. Има две магистратури – „класическо пеене“ (2011 – 2012 г.) в НМА (Вок. ф-т) и „Педагогика на обучението по музика“ към ТКДФ на НМА. В момента работи като помощник-режисьор в Пловдивския оперен театър.

Дисертационният труд съдържа общо 187 стр., в които се вменват увод, три глави, заключение, библиография, приноси, приложения, списък на научните публикации по темата на изследването. Начинът, по който е написан трудът, както и посочената ползвана литература, показват, че докторантката познава много добре писаното от българските музиколози за трите анализирани опери. Съвестно и коректно са изведени под черта цитатите от съответните публикации.

Нямам намерение да преразказвам дисертацията, но не мога да не отбележа, че особен интерес представляват трите глави, всяка от които е посветена на „Антигона 43“, „Зографът Захарий“ и „Майстори“.

Има ли нещо, което обединява трите опери? Да, има! Преди всичко, и трите са писани и осъществени за първи път по едно и също време – 60-те години на миналия век; и тримата автори са зрели творци, всеки със собствено място в българската музикална култура; либретите и на трите са написани на съвременен български език. Това на „Зографът Захарий“ е дело на Павел Спасов – автор на литературния първоизточник „Легенда за греховната любов на Зографът Захарий“, а П. Хаджиев сам пише либретото на „Майстори“, щедро ползвайки шедьовъра на Рачо Стоянов. И двете произведения – „Зографът“ и „Майстори“ отдавна са се утвърдили като образци на българска изящна словесност.

В „Антигона 43“ само идеята е на Софокъл, а езикът на либретистите Вл. Башев и П. Панчев наистина е първокласен. В речник по Нова българска литература за Башев е отбелязано следното: „... Башев е поет, чиято мисловност е обсебена от проблемите на съвременността (войната и мира, научно-техническия прогрес, абсурдите на днешната цивилизация, асоциациите са от света на научното познание, изкуствата, космическите пространства, художественото наследство на миналото...“ Пипков не за първи път претворява музикално текстове на Вл. Башев. Ще припомня песните „Среща“, „Пред вагона“, текста на „Оратория за нашето

време“, както и на последната му песен „Горест“, изпълнена за първи път и записана от мене.

Като автор на становище давам обща оценка на дисертацията на Дима Димитрова от гледната точка на певец актьор, участвал и в трите опери. Подробният анализ ще направят рецензентите.

Пял съм многократно спектакли у нас и в чужбина (Берлин, Москва) и съм правил студийни записи в БНР и Балкантон. Познавам трите заглавия много добре и заради това, че съм подготвял и трите роли с живите тогава трима композитори.

В дисертацията си докторантката проучва литературните заглавия „Антигона“ (Софокъл), „Греховната любов на зографа Захарий“ (Павел Спасов) и „Майстори“ (Рачо Стоянов) и представя авторите им; анализира либретите и клавириите на трите опери; прави сравнителен анализ на литературните първоизточници и музикално-сценичните произведения, на образите и драматургията в тях, подкрепени с музикални примери; запознава ни с историята на сценичното им осъществяване и изпълнителските състави; цитира направени от нея интервюта с участници в разглежданите от нея оперни представления, изследва архивни материали, публикува снимки.

Първата от трите глави, за които споменах по-горе, е посветена на „Антигона 43“ (1963 г.). Башев и Панчев започват либретото по много оригинален начин – пролог, който представлява зрелостен изпит по литература, на който абитуриентката Ана Антонова е изтеглила въпрос за трагедията на Софокъл „Антигона“, която Хегел нарича „абсолютен образец за трагедия“. Това е единственото място в операта, където става дума за действителната антична драма. В световната литература това произведение е общопризнат шедьовър. Дима Димитрова отбелязва, че в своя ход през вековете (въпреки че е писано през 442 пр.н.е.) то е оплождало творческото въображение на много именити автори. Доказателство за това са пиесите на Расин, Хьолдерлин, Кокто, Брехт, Ануи, оперите на Скарлати, Орф, Теодоракис, Пипков.

Първата глава показва, че докторантката познава много добре творчеството на Пипков, както и всичко писано за него в българското музикознание. Прави впечатление точният аналитичен поглед и верните оценки за знаковите му творби, разглеждани в контекста на цялостното му творчество и на времето, в което живее. От седемте части на първа глава особен интерес за мене представляват трета („Хорът“ – неизменна част в трагедията „Антигона“), пета („Образите на Л. Пипков в операта „Антигона 43“ и музикалното им претворяване“) и специално шестата („Музикалният език на Л.Пипков“).

Много точно Д. Димитрова отбелязва, че езикът на „Антигона 43“ е езикът на т.н. условно трети период в неговото творчество след 1957 година. Това е езикът на Концерта за кларинет, Симфония-концерт за виолончело и орк., Оратория за нашето време, Трета симфония, Соната за соло цигулка (тема на тратата ѝ част е тема на третата интерлюдия от „Антигона 43“), Цикълът чужди поети и други. Съгласен съм с Д. Димитрова, че „Антигона 43“ е монументална съвременна творба на основата на великата древногръцка класика, свързвайки мит и модерност, класика и фолклор, минало и настояще, вечно и преходно.

Втора и трета глава са посветени на „Зографът Захарий“ и „Майстори“. Д. Димитрова открива в тях много допирни точки във фабулно, структурно и драматургично отношение. И двете са решени най-общо казано камерно. Липсва хор, няма номерна структура – арии и вокални ансамбли, преобладава диалогичното и речитативно поднасяне на текста. И в двете опери личната драма се преплита с темата за изкуството – живопис и дърворезба, традиция и новаторство. И в двете действието се развива в концепцията на българския бит. В отделните части на втора и трета глава докторантката демонстрира отлично познаване на музикалния език на Големинов и Хаджиев. Много интересни са страниците за създаването на литературните първоизточници, историята на тяхното написване, първото им осъществяване на сцената, спомените на първите изпълнители на „Майстори“ в Народния театър – именитите актьори Петя Герганова, Георги Стаматов и Владимир Трандафилов.

Дисертацията е написана професионално и артистично. И трите анализирани опери в нея са продукт на един и същи етап от развитието на националната ни композиторска школа – 60-те години на миналия век. Не са много публикациите за тях в българското музиковедие. Ето защо, според мене, дисертацията има определено приносен характер. Препоръчвам докторантката да я издаде като отделна книга.

След казаното дотук предлагам на уважаемото научно жури да присъди на Дима Янкова Димитрова образователната и научна степен ДОКТОР.

Февруари 2022 г.

проф. Павел Герджиков